

<p>Logotyp</p>	<p>Nazwa instytucji</p> <p>Muzeum Ustrońskie</p>	
<p>Tytuł jednostki / publikacji / fotografii Jubileusz uczonego, „Polityka”, 13.VIII.1983 r., nr 33(1371), s. 8.</p>		
<p>Ilość stron oryginału 1</p>	<p>Ilość skanów 1</p>	<p>Liczba plików publikacji 5</p>
<p>Autor Jan Szczepański</p>	<p>Wydawnictwo / zakład fotograficzny Robotnicza Spółdzielnia</p>	<p>Skan okładki</p>
<p>Miejsce wydania Warszawa</p>	<p>Rok wydania / Data powstania 1983</p>	
<p>Sygnatura ---</p>	<p>Rodzaj zasobu (np. zdjęcie, czasopismo itp.) artykuł</p>	
<p>Wymiary (wys x szer) 33,8 x 14,5 cm</p>	<p>Stan zachowania ---</p>	<p>Charakterystyka skanowanego obiektu Artykuł Jana Szczepańskiego prezentujący sylwetkę wybitnego socjologa prof. Stefana Nowakowskiego z okazji siedemdziesięciolecia urodzin i czterdziestopięciolecia jego pracy naukowej.</p>
<p>Hasła przedmiotowe (okres historyczny, postacie, miejsce) XX wiek, Polska Rzeczpospolita Ludowa, Jan Szczepański, Stefan Nowakowski</p>		
<p>Hasła tematyczne (np. miasto, przemysł, kuźnia, letnicy itp.) Polska Akademia Nauk, socjologia, socjalizm, marksizm, polityka, społeczeństwo, gospodarka, Uniwersytet Warszawski, Tygodnik „Polityka”, historia, Śląsk Opolski, Warszawa,</p>		
<p>Prawa autorskie ---</p>		

JUBILEUSZ UCZONEGO

JAN SZCZEPAŃSKI

SIEDEMDZIESIĘCIOLECIE urodzin i czterdziestopięcioletnie pracy naukowej profesora Stefana Nowakowskiego przypadły na burzliwy rok 1982, mało sprzyjający rozpamiętywaniu rocznic. Toteż dopiero teraz, po zniesieniu stanu wojennego, wracając do zwykłego trybu życia powracamy także do przypomnienia biografii i zasług tego wybitnego przedstawiciela warszawskiego ośrodka socjologicznego.

Z okazji takich jubileuszów pisze się zazwyczaj artykuły rejestrujące daty z życia, przedstawia szczeble kariery naukowej i wymienia tytuły opublikowanych prac. Powstaje w ten sposób schemat biograficzny mogący dość wiernie oddać przebieg życia, wskazać zakresy prowadzonych badań i inne dziedziny działalności. Lecz poza takim schematem pozostaje istotna treść życia i działań, pozostaje żywa indywidualność stanowiąca podstawę twórczości,

8 POLITYKA

NR 33 (1371)

13.VIII.1983 R.

ognisko promieniujące z siebie więcej niż otrzymało przez wychowanie i wykształcenie. Bardzo trudno jest przedstawić sylwetki uczonych pokazujące przede wszystkim to, czym się różnią od swoich współczesnych, a znacznie łatwiej jest nakreślić cechy wspólne lub podobne, występujące w całej społeczności uczonych danego okresu.

Zacznijmy więc od przypomnienia faktów. Prof. Stefan Nowakowski urodził się jeszcze w zaborze rosyjskim w 1912 r. Należy zatem do pokolenia, dla którego odzyskanie niepodległości było podstawowym wydarzeniem, determinującym całą młodość. Wojna światowa, która dotknęła kraj zniszczeniem i pożogą, pozostała w pamięci dorosłych. Dla młodzieży urodzonej bezpośrednio przed nią, najważniejsze było odzyskanie niepodległości, gdyż jako pierwsze pokolenie poszła ona znowu do polskiej szkoły w polskim państwie.

Drugim punktem zwrotnym tej biografii jest droga chłopkiego dziecka z podwarszawskiej Kobyłki przez czterooddziałową szkołę w ro-

Prof. Stefan NOWAKOWSKI

dzinnej wsi, dalej szkołę w Wołominie, IV gimnazjum miejskie w Warszawie do Uniwersytetu Warszawskiego w latach 1932—36, gdzie studiował prawo i socjologię. Czym była taka droga chłopkiego dziecka, o tym można przeczytać w czwartym tomie „Młodego pokolenia chłopów” J. Chałasińskiego. Po zakończeniu studiów S. Nowakowski wiąże się z Polskim Instytutem Socjologicznym i rozpoczyna pracę naukową pod kierownictwem Józefa Chałasińskiego i Józefa Obrębskiego. W 1937 r. w czasopiśmie „Sprawy Narodowościowe” publikuje swoje pierwsze prace, a w 1939 r. ukazuje się jego pierwsza obszerna monografia wsi Nowa Dąbrowa. Tak więc rozpoczął życie naukowe jeszcze w okresie

międzywojennym, jako socjolog empiryk, prowadzący badania terenowe nad środowiskiem, w którym wyrósł — nad wsią.

Potem, gdy wszedł jako jeden z nielicznych synów chłopskich do społeczności naukowej, losy S. Nowakowskiego stały się zwykłymi losami polskiego intelektualisty. Druga wojna światowa, okupacja w kraju, tajne nauczanie, tajne prace badawcze w ramach Polskiego Instytutu Socjologicznego i podjęcie w nim pracy po reaktywowaniu w 1944 r. w wyzwolonym Lublinie. Od 1945 r. praca w nowym Uniwersytecie Łódzkim, potem powrót do odbudowywanego Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie współpracując z Janem St. Bystroniem i Stanisławem Ossowskim uzyskuje stopnie naukowe doktora, potem habilitację, bierze udział w badaniach Ziemi Zachodnich i rozpoczyna normalny tok pracy uniwersyteckiej dzieląc czas między intensywne badania i nauczanie. W 1957 r. jako profesor obejmuje pierwszą katedrę w Uniwersytecie Warszawskim, od 1961 r. podejmuje równoległą pracę w Instytucie Filozofii i Socjologii PAN, w 1971 r. zostaje członkiem PAN.

Stefan Nowakowski należy do tej grupy socjologów, która świadomie i celowo nastawiła się na rejestrowanie przebiegu procesu społecznego w Polsce po wyzwoleniu, zmianie ustroju, włączeniu Ziemi Zachodnich i Północnych, uprzemysłowieniu, wielkich migracjach ludności ze wsi do miast, masowym kształceniu na poziomie zawodowym, średnim i wyższym. W 1945 r. wraz z prof. Ossowskim podejmuje badania na Dolnym Śląsku, gdzie miejscowa ludność polska, żyjąca od wieków w

Niemczech, zderza się w tragiczny sposób z repatriantami zza Buga i napływową ludnością z centralnej i południowej Polski. Książka pt. „Adaptacja ludności na Śląsku Opolskim” (1957) jest już w tej chwili dokumentem historycznym, ale zarazem wciąż jeszcze aktualnym podręcznikiem metodologicznym i świadectwem postawy naukowej. Problemy Opolszczyzny kontynuuje w książce „Przeobrażenia społeczne wsi opolskiej” (1960). Prof. Nowakowski zaczyna wtedy badania nad urbanizacją i rozwojem miast w Polsce. „Narodziny miasta” (1967), książka przedstawiająca powstanie i rozwój Kędzierzyna, staje się początkiem wielu prac, wielu autorów inspirowanych jest badaniami Nowakowskiego. Socjologia miasta i badania urbanizacji stają się centralnym problemem dalszych prac. Oto tytuły następnych książek: „Socjologiczne problemy miasta polskiego” (1964), „Procesy urbanizacyjne w powojennej Polsce” (1965), „Warszawa. Socjologiczne problemy stolicy i aglomeracji” (1969), „Jaka jesteś Warszawa”, „Przemiany miejskich społeczności lokalnych w Polsce” (1974), „Planowanie rozwoju społecznego miast i społeczności terytorialnych a badania socjologiczne” (1980). Poza tym — setki artykułów, rozpraw, recenzji. Można by z żalem powiedzieć, że prace te w większości będą w większej mierze materiałem dla historyków niż były dla polityków i planistów próbujących kierować wielkimi procesami rozwoju miast w Polsce.

Wspomnijmy drugi wielki dział pracy prof. Nowakowskiego: wykształcił setki magistrów, dziesiątki

doktorów, kilku docentów. Jest członkiem wielu towarzystw, brał udział w wielu kongresach międzynarodowych — słowem, „zwykła” wielka kariera naukowa. Wspólne wszystkim takim karierom naukowym jest to, co bardzo trudno uchwytnie — indywidualność twórcza i osobowość stanowiące podstawę rozprawiania się z problemami społecznej rzeczywistości i stosunku do ludzi, z którymi profesor się stykał, współpracował, których uczył, prowadził, którym doradzał i pokazywał drogę. Niepowtarzalny i tylko prof. Nowakowskiemu właściwy jest jego styl odnoszenia się do ludzi i sposób rozprawiania się z podejmowanymi problemami naukowymi.

Prof. Nowakowski wniósł do wiedzy o społeczeństwie polskim wkład ogromny, opisując i wyjaśniając procesy o wielkiej doniosłości dla życia narodu: masowe przesunięcie ludności ze wsi do miast, które na Zachodzie dokonało się w ciągu 80 lat, a w Polsce w ciągu 20. W tym może trzeba także szukać braku stabilności naszego społeczeństwa, zbyt szybkiego zerwania tradycyjnych więzi — zanim jeszcze nowy porządek mógł stworzyć nowe trwałe ramy życia zbiorowego.

Prof. Nowakowski zachował cechy nieśmiałego chłopca wiejskiego, który nie narzuca się i nie czyni szumu wokół swoich prac, gdyż praca chłopca na roli też odbywa się bez reklamy i wrzawy, a jest podstawą życia narodu. Może jednak któryś z uczniów podsumuje jego prace i wydołędzie z nich to, co stanowi istotny wkład w wyjaśnienie procesów zachodzących w Polsce od czasów, gdy wojna i okupacja rozbiły przedwojenne społeczeństwo?